

Presoèrs dera
mar gelada

Era edicion d'aguest libre a rebut eth supòrt dera Exema. Diputacion de Lhèida

© der autor: Francés Boya Alós

© d'aguesta edicion: Pagès Editors, 2010
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat

Dessenh deth cubertader: Mercè Trepàt
Prumèra edicion digitau (e-pub): en mai de 2010
ISBN: 978-84-9779-924-9

Aguesta edicion correspon as contenguts
dera dusau edicion eth format papèr de junh de 2006

Ath long d'aguesta novèlla quauque montanhenc o pireneïsta coneishedor damb detalh des eveniments dera conquèsta des montanhes pirenenques pes romantics deth segle passat, poderà trobar ua voluntària modificacion de paisatges, nòms e parçans. Non a estat donc, er objectiu der autor, racontar cap des pujades frustrades tar Aneto hètes pes predecessors de Tchiatchef qu'artenhec eth tuc en 1842. Tanplan, qu'en aguesta expedicion tà un imaginari "Neto" er autor s'a inspirat en hèts reaus de d'autes corses tà arténher es soms mès nauti des Pirenèus.

Eth nòm dera vila de Banhères siguec tanben pendent aquera epòca punt de referéncia de fòrça gèstes montanhòles, se ben, es descripcions der autor non an volut èster coincidentes damb era realitat, en tot sajar de mantier aquera coeréncia damb un espaci literari fictici. Es descripcions deth Haro en Banhères de Luishon, coneishut coma era Halha, an d'èster prenudes tanben des d'aguesta ficcion literària. Remercar tanben, ad aqueri que gòsen aventurà-se en aguesta gèsta montanhòla, qu'es vèrsi qu'apareishen en quauqui capítols son autoria d'aqueth romantic d'esperit que siguec Baudelaire, e que per aqueri vèrsi publicats en *Es Flors deth Mau* recebec ua comdemna per immoralitat. Baudelaire e d'auti estudiosi contemporanèus com Jean Fourcassié m'an ajudat a recrear er ambient des viatges d'aguesti romantics deth segle passat tath Pirenèu.

Aguesta novèlla a era volentat d'èster un esturment ena normalisacion

dera lengua aranesa. Voi dedicà-l'ac a Manuela e a Marian; ara prumèra peth sòn esfòrç en favor dera lengua nòsta, e pera sua collaboracion inestimabla ara ora d'escríuer era novèlla; a Marian pes estones que non auem compartit e qu'è dedicat as personatges d'aguesta istòria.

Capítol I

Era primavera començaue a brotoar enes jardins deth Saint Borwells college. Auie estat un cors especiaument dificil tà Joan Scot, hilh de Sir Walter Scot e Isabèla de Reilàs. Auien passat sèt longui mesi des de que sa pare le deishèsse ena pòrta der internat-escòla, as entorns de Newton. Aquera soleienca tarde de seteme Walter Scot li passèc era man pes peus, recent bracadi com manauen es estrictes nòrmes der estudi. Siguec un gèste d'adiu a miei camin entre era amorassa e era mastegada. Ua barreja d'afècte e mensprètz, ua dualitat sus era que s'auie basat era sua relacion d'aqueri darrèrs ans.

Dempús d'ua brèu presentacion damb eth rector der internat, Joan le vedec aluenhà-se ena calèisha que les auie portat des de Duns, deishant sonque ua broma de povàs pes contorns dera carretèra que serpentejaue es arrocàs dera còsta escocesa.

Sa pare jamès l'auie mostrat guaire afècte. Tanplan, enes dètz-e-sèt ans de convíuer amassa era sua relacion tostemp auie estat distanta, e heireda. Èren dus desconeshuts que conviuien jos eth madeish tet, sense besonh de mostrà-se cap de sentiment. Era doçor ena vida familiara de Joan Scot sonque auie estat possibla ena sua relacion damb sa Mare.

Encara ara, dempús d'aué-la vista demacrada e deformada pes pigues dera pigòta que l'auie consumida pendent es dus darrèri mesi, Joan contunhaue vedent era sua cara palla e rialhèra, damb uns uelhs

amelhadi e neri com es tidons, que le transmitien tota era sua trendesa e ua resignacion prohonda dauant eth sòn malur.

Walter Scot, ère respectat e coneishut enes ambients soentadi pera borgesia londinenca. Se dedicaue as prospèrs negòcis deth textil e non amagaue es sues ambicions politiques, bastides sus un ample hilat de complicitats e amistats, que tot soent le mantenguien longues temporades aluenhat de casa, preparant un futur exitós e ua naua nòça que daurisse naues pòrtes as sues ambicions. E quan tornaue, tanpòc alavetz, en aqueri prumèrs dies dera arribada, mostraue era mès minima inflexion ena sua plan sevèra relacion familiara, miada pes estrictes nòrmes victorianes. Atau, dempús des prumèrs ans de maridada, Isabèla de Reilàs comencèc a trapar mens era sua estimada Gasconha e, pòga pòc, s'anèc pansint entre es tapissi e es ridèus dera mansion londinenca a on viuïen es Scot, consumida per aqueth mensprètz e conscienta d'èster un abraç tà un òme que l'amagaue deth mon, com se d'ua lacra se tractèsse. Sonque eth sòn hilh Joan inspiraue en Isabèla er amor e era trendesa tan mancada en sòn matrimòni.

Er interior dera bastissa escòla ère jos era ombrina des ridelatges que, damb eficàcia, empedien era entrada deth solei laguens der immens colidòr trauessat per Joan darrèr der espingardat rector, que tanpòc auïe mostrat era mès minima satisfaccion pera arribada deth nau alumne. Tot just s'auïen crotzat ues frases damb aqueth òme shut de carns, de paraules e, com descorbirie enes dies següents, tanben de sentiments. Le seguïe, saiant de non flairejar era aulor a hlorit e a embarradon que shurmaue de toti es cornèrs d'aquera casa e segurament tanben des interiors dera arlada levita deth que le precedie.

Aquera flaira le perseguirie pendent ans coma ua companha inseparabla des dies d'amargor passadi entre es pèires deth St. Borwells college.

Era pòrta se dauric damb un brestèc sord dauant d'eth e contemplèc era grana sala a on ua cinquantia de mainatges e adolescents demorauen, setiadi enes taules alongades, que quauquarrés dèsse era orden de començar a minjar ua sopa, que non ère sonque ua sètia d'aigua cauda a on i auïen borit quauques cebes e a on i flotejaue un peishic d'ansunha. Auancèc

timidament entre es hilades de bates color blu escur, enquia arribar ath hons dera sala a on i demoraue ua sètia e un mòs de pan. Estornegèc eth grèish saiant de deseigué-le ena aigua sense poder, pr'amor dera sua hiredor. Prenec donc damb era culhèra es lues que subergessien ena grisor deth liquid, sense podé-se empassar mès d'un parelh de culherades. Era sentor a embarradon se concentraue tanben en aquera sopa e l'artenhie a trauers deth paladar, en tot provocà-le eth vomèc.

Sauvèc eth croston de pan en interior dera sua camisa deuant eth guardar insistent deth companh deth costat, un pigat damb eth peu de color carròta que mostraue un desproporcionat interès pera sua sètia de sopa. Joan l'apropèc as mans tremoloses e mefidades deth companh de taula que la devorèc en un daurir e barrar de uelhs. Aqueth dia, per prumèr còp, coneishec era cara dera hame jos es celhes de Perry, amagada, darrèr des sòns uelhs tristi e en.honsadi, com un lop que li remosigaue era volentat presoèra d'aquera sètia de sopa rànica. Ère ua bèstia interiora qu'en aqueri mesi li devorarie tanti còps es entralhes, damb aquera uedor desesperanta gargotejant enes sues tripes com ua musica sinistra que li rebrembaue eth besonh deth crostet de pan, o deth plat de sopa de ceba, damb qué, maugrat era hiredor e aqueth gust ranciat, estofaue eth gargoteg pendent ua estona. Sonque ua estona, donc, as sòns setze ans eth mònstre dera hame ère tan de gran que creishie laguens d'eth en tot neurí-se dera sua feblesa, enquia possedí-le, convertint-le a tot eth sonque en hame.

Eth silenci s'anaue apoderant dera sala, dempús qu'eth tustar sord de culhères enes boques que churrupauen era sopa, deishèsse era husta des sèties ben escurada. A ua senhau deth rector que presidie era taula a on es auti membres deth claustre auien minjat bestiar de pluma e a on i demorauen pas mau de uassi enes sèties de porcellana, un alumne se lheuèc. Era vista deth rector l'autorisèc a passar enquiath centre dera sala, en tot provar era sua actitud damb ua grimança que volie èster ua rialha.

Er alumne baishèc era guardada damb actitud servila e entonèc un prec. Ara seguida guardèc a Joan e ath sòn companh de taula damb ua mieja rialha e damb votz clara e cantarina didec:

—Er alumne Scot e er alumne Perry an escambiat eth sòn minjar, contravenguent es nòrmes d'aguesta escòla.

Joan vedec coma a Perry se le descomposauè era pigada cara, en tot qu'eth non arribauè a comprèner quina auie estat era sua falta. Totun se lheuèc imitant ar aute inculpat e amassa se dirigiren de cap ara taula deth rector.

—Senhor Scot, veigui qu'era sua estada damb nosati va a èster profitosa e le servirà tà aprèner es «règles».

Era «èrra» repompic ena sua boca e dempús en tota era sala, en tot qu'enes sòns uelhs ludie era satisfaccion. Caminèc de cap a un petit cerèr que i auie en un laterau dera sala a on tenguien eth vin e es hormatges. A Perry li devarauen gròsses lèrmes pes sues gautes, e damb eth cap baish entrèc ena neror deth cerèr en tot ahloishar es pantalons. Joan entenec es hlagerades e alavetz se sentic terriblament solet e abandonat. Auie ganes de gèsser corrent, de húger d'aqueth lòc e córrer de cap as braci engüejadi d'Isabèla de Reilás. Totun, entrèc ena cramba escura e lèu sense veir demorèc arturat peth vrente dera barrica. Se baishèc es pantalons e s'amanic a recèber eth castig.

Es dits geladi e uassudi deth rector se passegèren luxuriosament peth sòn sarrèr, produsint-li era madeisha sensacion de viscositat shuta d'ua sèrp. Tot seguit, era prumèra hlagerada damb eth nèrvi de bò retronic ena barrica a on s'apuauè, damb un efècte de resson macabre, hent-li a vier eth gust dera sang ena boca, e es lèrmes enes uelhs. Garrèc era tira de cuer estacada en cabalhet, que ja ère mancada dera rigidesa e textura, pr'amor d'èster utilizada mès tà combàter dolors que tà tier barricòts, e la metec entre es dents tà resistir sense cridar es sèt hlagerades. Ua per cada pecat capitau. Atau ère com se redimien es fautes en Saint Borwells college.

Es auti estudiants demorèren en pè qu'es companhs acabèssen de recèber eth castig, e quan Joan e Perry gesserèn deth cerèr damb es cares desencaishades peth dolor tà incorporà-se as sòns lòcs, toti abandonèren era sala d'un en un, en un estricte silenci.

Eth solei se cogauè darrèr des Lowlands e definie un orison tintat pes vermelhors dera tarde, que semblaue desagnà-se entre era verdura des prats e es idòls ensordidors des gavines, que gosauen aluenhà-se pro mès enlà dera còsta. Eth son des audèths se barrejaue damb era votz monotòna e monocòrda deth frare qu'ara pregaue en latin era

oracion dera tarde, en tot qu'es intèrns, de jolhs dauant des sòns lhets responien as pregàries.

Era net, tan desirada per Joan, li servie tà refugià-se entre era sua neror e plorar amargament tot eth shagrin que sentie. Alavetz escotaue a sa Mare parlant dera sua Gasconha, jos es montanhes des Pirenèus, tostemp coronades de nhèus immaculades e misterioses. Joan s'esforçauè en imaginar Banhères atau coma tanti viatges l'ac auie descrita Isabèla en aqueres tardes grises e umides pera bòira londinenca. Era les comparaue damb es dies luminosi deth sòn pòble a on es montanhes, ludentes de nhèus, ahielauen es sues crestes punchentes e adocien es comes e es soms, deishant es loms rasi, sense qu'arrés i gosèsse tralhar. Joan cercaue er amor de sa mare entre es rebrembes non viscudi, aqueri qu'èren ua perlongacion dera memòria d'Isabèla de Reilàs, e qu'apartienien a toti dus coma un tresaur compartit e farcit d'engüegi per aqueres montanhes tan luenhanes. Eth les vedie cada ser des dera neror dera sala dormitòri, a on era tos seca e malautissa de quauqui companhs le desvelaue, e alavetz demoraue desvelhat escotant es buhets der aire gelat que s'acalaue enes henerècles deth losat en tot hèr a clauejar es lòses damb ua musica sinistra e insistenta. A viatges s'apropaue ena lucanòta de darrèr deth sòn lhet e treiguie era man tà sajar d'amorassar er aire. Dempús se tornaue a eslingar laguens dera hlatsada damb era man tocant era sua cara e imaginant eth buhet d'aire volant de cap as montanhes e barreiant-se damb eth hum des humenèges de Banhères, abantes d'arribar ath cap deth tuc mès naut, aqui a on era vista se perdie entre era immensitat deth paisatge. Sonque en aquera nautada, engigantida pera sua imaginacion, desapareishie era flaira rància der internat e era imatge de sa pair caminant de cap ara pòrta deth Saint Borwells que se barraue damb un còp sec seguit deth galòp des shivaus que l'aluenhauen entà tostemp dera sua vida, sense auer gustat ua amorassa secrètament desirada. Ena sua anima sonque i demoraue es ressons d'aquera pòrta que se barraue e es passi deth rector caminant de cap er escur deth cerèr...

Er iuèrn ère cru e long. Perry, a qui l'amassaue ua hòrta amistat dempús dera experiéncia deth cerèr, auie era cara cerosa e començauè a tossir damb insisténcia. Ère ua tos seca e ronca que semblaue arrincà-li tròci de paumon. Joan le contemplaue des dera paret que barraue eth claustre, en tot que Perry sajaue de dormir en banc mès soleienc, com

se volesse trèir deth sòn còs eth heired que pendent tot aqueth long iuèrn conviuie damb eth, acalat laguens des sòns uassi, des d'a on s'iniciaue aquera tremolor lèu imperceptibla e totun constanta, que s'accentuaue dempús de cada atac de tos.

—Perry auries d'èster en lhet —le diguec en tot setià-se ath sòn costat. Perry neguèc damb eth cap. Sabie que tot soent es alumnes que queiguien malauti damb ua tos com era sua, en un iuèrn com aqueth, non tornauen a lheuà-se mès. E eth sòn instint le diguie qu'era sua superviuença depenie de resistir encara aqueri dus mesi que le desseparauen dera primavera. Alavetz era fòrça deth solei arrincarie deth sòn còs tot aqueth heired que l'immobilisaue, e li provocaue es atacs de tos.

—Scot, quan arribe era primavera vam a hùger d'aguest lòc. Vertat? Ac planejaram plan ben —ac diguie damb ua purna de lum ath hons des sòns huelhs verdi—, anaram enquia Duns pera net, dempús dera oracion e des d'aqui trauessaram es ticolets de Cheviot e cercaram un pòrt tà embarcar en un d'aqueri grani batèus que crotzen es oceans damb totes es sues estibiades ludentes de blancor, e holades pes tèbes brises dera Mediterranèa —es sòns uelhs febrosi guardauen a Joan ara demora d'ua responsa que per fòrça auie d'èster afirmatiua—. Sabes —continuèc—, tostemp è soniat damb viatjar pera mar e conèisher aqueri païsi exotics, a on era gent a besonh de cercar es ombres tà amagà-se dera calor. Eth mèn pair ère pescaire en Dundee e a viatges, enes tardes de finau d'ostiu, apareishie ena entrada dera baia ua goleta de guèrra dera armada de Sa Majestat. Ère un batèu magnific; era sua aulor a ampòra impregnaue tot eth pòrt, e eth sòn mastil ère tan naut que se vedie des de tot eth pòble. Aqueri dies qu'era goleta demoraue anclada en pòrt, jo passaua es dies setiat en embarcadèr, guardant es marinèrs com faenauen e hègen era instruccion. Soniaua èster un d'aqueri soldats d'uniformes blanqui e partir damb eth velièr de cap a tèrres estranhes, com aqueres que mòstren es grabats d'aqueth libre de viatges que panèrem dera sala d'estudis —es sues paraules s'arturèren peth tòc dera campana que cridaue tà iniciar es classes dera tarde.

Joan ajudèc a Perry a incorporà-se, e aganchadi peth heired trauessèren eth pati nheuat, camin dera escala qu'amiaue tath pis intermiei a on se trobauen es dues aules.

Pendent es dies que seguiren Joan pensèc damb deteniment enes paraules de Perry e, a despriet que non n'auien tornat a parlar, Joan

pensèc enes possibilitats de húger. Totun, auien de decidir de cap a on. Ja sabie que sa pare l'auie aluenhat tà totemp dera sua vida a cambi dera annada que pagarie ath rector enquia qu'eth pogué-se entrar ena orden com religiós, causa pòc probabla pr'amor deth sòn esperit contestatari. Açò volie díder que, de non èster reclamat pera família, serie engatjat tà trebalhar ena honeria, enes mines o ath servici des Campbell. Tot ère, en definitiua, çò de madeish; eri èren es propietaris des dus negòcis que balhauen trabalh a lèu toti es òmes deth Comdat.

Era idia de vagar pes carrèrs de quinsevolha ciutat, minjant aquerò que siguesse capaç de panar, tanpòc li seduïe bric. Auie vist com èren tractats es mandiaires enes carrèrs de Lòndres, e era idia de vedé-se en ua situacion parièra li produsie terror. Çò que mès li shautauè dera proposicion non ère eth viatge en velièr de qué parlaue Perry, ne tanpòc era calor des païsi exotics. Tanplan, s'eth abandonèsse aqueth malaït internat serie tà retrobar era Gasconha d'Isabèla de Reilàs. Aquera qu'eth auie coneishut enes tardes compartides entre eth e es rebrembes dera tèrra, a on ère convençut d'arténher era tebiesa des carèces trapades de mens, qu'es mans de sa mare ja no li proporcionarien jamès. Volie conéisher aqueres montanhes inventades des d'un sòn de solatge ath uet que li auie produsit era sua mòrt.

Perry moric just dies abantes que brotoèssen es prumèras flors d'aquera primavera. Demorèc cargolhat en sòn lhet damb ua blancor jaunissa que le daue encara un aspècte mès fragil e indefens. Ère com s'era mòrt l'auesse susprenut en tot dromir soniant enes caloroses aigües dera Mediterranèa. Joan auec ara eth convenciment de húger. L'auec dempús de trapar era hiredor glacèra ena pèth de Perry, tot reconeishent en aquera hiredor era mòrt des sòns e, per un moment, s'imaginèc eth sòn còs acalat laguens dera ròba aspra deth sac, a on portarien a Perry entar encara gelat cementèri deth S. Borwells.

Tres dies mès tard Joan demorèc qu'era sòn e eth silenci s'apoderèssen de tota era bastissa e entre es ombres dera net artenhèc es hièstres deth prumèr pis. Des d'aquiu estant, se despengèc tot debarant era paret, introdusint es dits des mans e des pès entre es henerècles dera pèira. Dempús era neror dera net se l'empassèc e arrés en S. Borwells tornèc a enténer parlar d'eth.

Capítol II

Er aire flairaue as liles acabades de florir. Ère un aire límpio, tot just estreat, com era primavera que començaue dempús der iuèrn long e plojós. Joan Scot guardaue era alea des deth banc a on ère setiat, tot just ath començament deth carrèr mès circulat de Banhères. Es brigades d'òmes se pressauen a carregar materiaus tàs naues bastisses qu'a cada costat dera alea prenien era plaça as casaus e as bòrdes, remplaçant-les pes estrafalàries construccions. Ère com ua lhocaria qu'arrossegauè tot eth pòble en sòn desir de créisher, de bastir, tà poder alotjar a toti aqueri toristes que començauen d'arribar e non podien hè'c enes miserables fondes, ne en petit balneari. Calie bastisses comòdes e confortables tà tota era aristocràcia que cercaue enes montanhes pirenenques ua tèrra exotica e pintorèsca. Ua tèrra plia d'enigmes fantastics amagadi enes interiors d'aqueres vals misterioses e desconeishudes, entorades pes nautics de nhèus etèrnes. Es montanhes èren ara era mès nauta expression d'ua natura sabenta e generosa. En era s'embarrauen es esséncies dera rason d'èster des òmes. Es poètes, es filosòfs, es umanistes, cercauen en aquesta natura sauvatja era logica inexistenta deth sentiment abrandat. Era rason demoraue relegada a pòc mès qu'un argument tà explicar aquest sentiment bastit de bucolisme romantic.

Es caçolets, es calèishes e es shivalièrs anauen deishant traça en hangàs deth carrèr, mòg encara pera ploja de dies passadi. Totun,

Joan non guardaue tà tèrra; era sua vista ère perduda en cap des tucs, ludenti de nhèu. Auie tardat lèu un an tà arribar des d'Escòcia en Gasconha. Un mercant l'auie desembarcat en Bordèus, e des d'aquiu auie trabalhat e viatjat, tot ath còp, damb er unic objectiu d'arribar en Banhères ena primavera. Ara, setiat en banc dera Alea, pròp dera *boucherie* se deishaue portar peth sarrabastalh carrerèr, qu'anaue creishent en intensitat de man en man qu'eth solei prenìe fòrça cercant eth sòn zenit. Se sentie especiaument satisfèt; ara fin ère en casa. Auie deishat darrèr era Anglaterra meishanta e ostila, tà retrobar era Gasconha doça e florida d'Isabèla de Reilàs.

Sa pare l'auie coneishuda en sòn viatge tàs Pirenèus. Era siguec era unica causa agradiua que trobèc en aqueri pòbles maumerenti, a on era gent mauviuie entre montanhes sauvatges, plies de bèsties. Es ans le convenceren que siguec un error acompanhar a Sir Chesterton ena sua aventura tad aqueri endrets exotics. Isabèla se crotzèc ena sua existència per accident e eth non podec resistí-se as sòns encants ospitalaris, que le troblèren des deth primèr moment que la vedec. Alavetz li semblèc era hemna mès sensuau deth mon, damb uelhs neri d'esguard doç e saunejaire. La volec com qui vò un trofeg de caça, en recompensa per toti es patiments d'aqueth ingrati viatge.

Eth sòn tanben auie estat fòrça long, e ara auie eth dret de prenè-se eth temps tà gaudir de Banhères. Tà imaginar a Isabèla passejant pera madeisha alea per a on ara passaue un mandiaire estrafalari que, damb un chapèu de copa rossegat de vielh, sajaue d'amagar era sua cuerta estatura. L'auesse agradat dormir en aqueth banc, sense deishar qu'arrès li prenguesse aquera plaça priviletjada. Banhères ère eth punt de trobada damb era sua infantesa, acabada eth dia que sa mare li hec era darrèra amorassa lèu sense fòrces. Ara volie retrobar aqueth moment, sentir un aute còp era man dera hemna estimada entre eth sòn peu frusat e esfaçar dera sua memòria eth darrèr gèst de Walter Scot, aqueth que lo condemnaue ara soletat deth Saint Borwells college.

L'auesse agradat compartir aqueth banc damb Perry, tà rebrembar damb eth es estones panades ara net der internat, en tot guardar eth libre de viatges e bastint sòns, enlumenadi pera febla lum dera candela que s'esvaie paupelhejant ena escuretata. Es sues cares èren alavetz

difuses ena ombrina deth cerèr umit a on s'amagauen tà imaginar es sòns damb es que bastien un futur improbable, de velèrs, princeses, mars e montanhes nheudes. A Perry l'auesse agradat compartir aqueth banc luenh deth Saint Borwells e arrí-se'n damb eth, rebrembant com le cerquèren enquia mès d'ua setmana dempús d'auer desapareishut.

Un ronc des budèths li hec a pensar en besonh de cercar un guanhapan e un lòc tà víuer. Non podie contunhar dromint enes palhèrs e, es sòs qu'auie guanhat enes darrèri jornaus, ja s'auien acabat.

Ère dispausat a lheuà-se, quan tot d'un còp un uniformat lèu li queiguec ath dessús.

—*Excusez-moi* —li didec damb accent anglés e votz enrogalhida. Eth sòn alend shomaue com s'auesse destilat anís tota era net. Anaue damb era gèca d'oficiau d'úsar e tot eth pitrau dera casaca ère farcit de condecoracions. Joan le saludèc en anglés.

Er úsar demorèc esglassiat de véder un compatriòta damb traques de mandiaire per aqueres tèrres. Tot ce qu'un podie trobar en Banhères tà mantier convèrses en aquera lengua ère bèth espingardat baron o quauque negociant de sabates ludentes e vrente prominent. Er oficiau non volec, donc, desaprofitar era escadença de conéisher ath personatge e, dempús de encargolhà-se es guies deth mostacho, passèc ua man pera espatla deth joen e toti dus amassa preneren camin dera tauèrna.

Marie, qu'atau se diguie era gojata que les servic, portèc un filet e ueus tà cada un, damb pan blanc e hormatge fresc. Acabat eth repàs, er oficiau treiguec era pipa d'èban dera pòcha interiora dera gèca e damb parsimònia l'aluguèc deishant d'anar ua bohada de hum espés qu'en forma de broma anèc guanbant nautada enquia diluí-se. E tot d'un còp li sautèc:

—Ben, ara explica-me, qué dimònis hès tu aciú a tantes milhes d'Anglatèrra?

—Sò vengut tà pujar aguestes montanhes.

Er oficiau arric a plen paumon, guardant damb uelhs burlèrs ath joen.

—Alavetz tu ès un aventurèr. Ja m'agraden es òmes agoseradi, mès tu non sabes que passadi es prats des vaques, aquiú a on era nhèu non delís ne damb es fòrtes calors der ostiu, aguesta montanha verda

e sharmanta que tu as vist se torne meishanta e tradidora. Era gent i morís gelada e sonque es pegassi i van a pèrder eth temps.

—Dilhèu —responec Joan, deishant entreveir eth dubte que li produsien es paraules der anglés—. Totun, veigui que i a plan de monde que vò pujar ath cap d'aqueres crestes. Toti es diaris parlen des granes conquèstes en montanhes jamès pujades. On ei eth vòste orgulh de soldat s'ètz capaç de deishar passar ua glòria atau, sense sajar de prené-la? —diguec damb aire enfadat e insistic:

—Encara i a tucs a on er òme non i a estat, a on arrés i a metut es pès. Aqueri lòcs demoren que quauquarrés les bàtie, que i mete un nòm e que mèrque un camin de pujada tad aqueri paradissi blanqui.

—Non serie aquera pro glòria tà un soldat?

—Qué saberàs tu de glòries! —contestèc er òme indignat—. Hè un an qu'escopisqui sang per culpa de tota era metralha que me calèren laguens deth còs ena guèrra de Crimèa. Es mètges me recomanèren es aigües e, a ben segur que se siguessa guarit ja seria damb eth mèn regiment en Lòndres. Voi partir tà Orient; enes colònies un militar pòt trobar era glòria e era fortuna que l'asseguren ua vielhesa confortabla. Non t'enganches... —didec er oficiau damb un ton paternau—, enes montanhes non i a sonque pèires e nhèu. Jo è anat quauqui còps tà na caçar er os e te pogui assegurar que sonque es pècs an era ambicion d'arribar en aqueres nautades desèrtes, a on non i a arren ne arrés. Sonque ua mòrt trista e anonima te pòt suspréner ath miei d'ua periclada o laguens d'ua d'aqueres henerècles que diden, arriben enquiath centre dera tèrra. O tanben, en tot quèir en un d'aqueri garguilhs sense hons, a on dempús arrés coneish eth camin tà arribar a recuperar es còssi d'aqueri insensats, qu'alavetz demoren ara man des bestiòtes, sense poder recéber ua sepultura digna. Es montanhes son ua fantasia estúpida des poètes e toti aguesti aristocrates engüejats que, fatigadi dera sua inutilitat, vòlen descurbir passion ena natura inèrta. Jo te pogui assegurar qu'era glòria non ei en aguestes montanhes. Era glòria ei ena guèrra. En mensprètz dera pròpia vida, jogada ar asard dera batalha. Aquiu a on sonque compde eth valor damb eth que un s'enfronte ara pròpia mòrt, e ara der enemic —guardèc eth sòn sable e toquèc era empunhadura.

Joan l'imaginèc alavetz en ua d'aqueres cargues de caballeria

qu'auien hèt famosi as regiments d'úsars e ara sua abilitat tà arténher eth còth der enemic, en tot que galopauen en plena carga, shomant era aulor aspra dera povora e eth povàs que caperauen eth camp de batalha. Crimèa siguec justament aquerò. Un seguit de cargues de caballeria contra un enemic invisible que semiaue de mòrt es planures arroentes a on es òmes morien desagnadi e cubèrti per ua crosta de sang e povàs que les desfiguraue, diboishant en sòn darrèr rictus tot eth terror qu'aquera glòria efimèra les auie hèt a desbrembar.

Joan dubtèc per un moment e pensèc enes istòries condades... Per un moment siguec temptat d'explicà-li ath militar qu'eth ja coneishie aguesta tèrra, que sabie eth gust dera sua aigua, eth perfum der aire en primavera, era flaira des prats dalhadi en ostiu. Ac reconeishie com qui reconeish un sòn, sense poder destrigar çò de reau e çò d'imaginat... Totun se trobèc mancat de paraules tà condà-li ar anglés com se sentie atirat per toti aqueri mistèris qu'eth li racontaue. Tot just gosèc parlà-li des dera sua timidesa, accentuada deuant aqueth requilhament des militars, d'aquera volentat hòrta que l'auie amiat a hèr un long viatge tà retrobar era tèrra de sa mair, qui tanti còps l'auie parlat d'aqueres montanhes ludentes jos eth cèu blu deth Pirenèu.

Er oficiau se lheuèc e, dempús de pagar, didec adiu amistosament a Joan e crotzèc era pòrta damb un recuperat aire marciau.

Joan demorèc uns instants abantes de lheuà-se e dempús s'encaminèc de cap tara *boucherie* damb era fidaça de trobar treball. Un òme mostachut, damb un barret mès gran der abituau e ua corpulència en consonància damb eth sòn mestier, le recebec.

Era carnisseria ère especiaument petita, a jutjar pera apareença que des der exterior dauen es enòrmes pèces de carn, penjades en ua ben celada barra de hèr que crotzaue de punta a punta tota era façada dera botiga. Ena madeisha barra e ath costat d'un bò, dus vedèths e tres isards i auie tanben un os despelhat. Ath sòn costat i èren era pèth e eth cap, penjat tot amassa en un gahin clauat dejós dera maishèra dera bèstia. Joan l'imaginèc viu, en tot córrer pes prats dera ribèra; toquèc eth peu der animau damb eth cap des dits, en ua amorassa amagada.

—Un bèth exemplar —afirmèc eth deth barret—. Me lo portèren ager. Non seratz pas interessat en crompar? —l'interroguèc.

—Non tanplan, que cerqui trabalh. Non auríetz pas besonh de quauqu'un. Posqui hèr n'impòrte que...

—Ebé, tot d'un còp sai pas. Qu'auria de parlar damb era mia hemna. Ei vertat qu'auíem pensat de préner quauqu'un tà hèr es comissions e repartir es demandas. Adara era gent qu'es torne fenianta, que les cau portar eth tec en casa. Aguesta qu'ei un auta mòda portada pes anglesi. Aciu, s'auie pas vist jamès ua causa atau. Mès que cau seguir lo temps, e era competència qu'ac hè dejà de préner comissions, e servir en casa. Qu'ac parlarè damb era hemna en tot dinar, e que podetz tornar après, de cap as tres que vos torni responsa.

* * *

Ua reata de machos e saumets crotzaue era alea tà préner camin der Espitau. Ath capdauant dera comitiua i auie un òme d'ua cinquantia d'ans. Portaue un barret tocat per ua bòrla e ua giqueta vermelha de burèu on i ludie era placa de cueire que l'identificaue coma guida de Banhères. A Joan le shautèc era pica de gèu que penjaue ena esquia der òme. Auie dus talhs de manèra qu'en foncion dera sua posicion, talhaue en verticau o en orisontau. Eth cap deth mange ère rematat damb ua punta de hèr ben agudada. Anaue cauçat damb bòtes clauetejades, amagades dejós des guètes de cuer. Darrèr d'eth i anauen sies o sèt òmes e un d'eri tenguie peth cabèstre a un marèn que montaue ua dauna.

Scot contemplèc er espectacle e se hec ua plaça entre es badòcs que s'amassauen dejós des platanes e ath dessus des trepaders. Toti èren contagiats der estrambòrd dera expedicion. Es comentaris èren sustot adreçadi ara dauna que montaue eth marèn.

Joan auancèc peth trepader a empentassi entre era gent. Auie es uelhs fixes en òme deth barret e le seguie damb un aire d'obsession que provocaue es guardades descontentes dera gent. Tot d'un còp eth guida le guardèc e damb un gèst dera man lo cridèc:

—Vos coneishi de bèra causa a vos, mossur?

—Desencusatz, non voleria pas aué-vos genat. Non ère pas era mia intencion. Non auetz pas besonh d'arrés tà carregar, o tà quinsevolh aute treball. Que'm podetz auer sonque peth minjar.

—Qu'ètz en retard praubin. Autaments domatge de non pas auévos auut abantes de contractar as portaires, vos qu'ètz tanplan a milhor prètz. Que serà tath pròplèu viatge —parlauen en tot caminar, guardadi pera gent qu'auie desbrembat per uns moment es sues aucupacions tà veir er espectacle. Eth guida se despedic damb ua manotada ena esquia. Joan lo guardèc damb cèrt aire de desesperacion e alavetz er òme, ja des de quauqui mètres mès enlà, se virèc e li diguec:

—D'ací a dètz dies demana per Michòt ena tauèrna de Baquè.

Era comitiua anèc passant peth sòn costat, indiferenta ath sòn malur. Alavetz la vedec tant apròp que lèu lèu se deishèc caushigar peth marèn. Vestie de nere e anaue ornada damb un abric de pèth que li caperaue lèu tot eth còs. Era lo guardèc damb ua cèrta indiferéncia, e deishèc en aire un perfum de seuvamairs, tan misteriós com era sua preséncia.

* * *

Es dies s'arrossegauen pesucs, e es ores s'esvaïen entre es comissions que l'encomanauen des dera carniassaria. Tustauè de pòrta en pòrta damb es paquets de viandes que carrejaue ena carreta tirada per un «baio» plapat e manso. En balneari profitèc tà curiosèjar sus era dauna misteriosa que volie pujar montanhas; en sòn cap i dançauè era imatge fragila e er esguard decidit dera damisèlla. Mès sustot i ère era cita damb Michòt en çò de Baquè. Ara fín poderie engatjà-se en bèra ua d'aqueres expedicions qu'ara aprovisionauè de lard e rostetes salades.

A Maria, que tot soent li prenè es comandes en çò de Duto e li convidauè a cafè quan era mastressa non ère en casa, li condaue es sòns talents d'arribar enquias soms mèts nauti, enquias crestes mèts trencades... E alavetz li didie:

—E tà tu te baisharè un trocet de cèu. L'ac didie en tot hè-li ua rialha, com se miei se'n fotesse, damb es pòts prèsti tà pana-li un punet e es sòns uelhs jogaires entornadi jos es celhes ròies. Era s'enfadaue e li hège saber a forma de senténcia, que sa pair se guanhaue quauqui jornaus carrejant gèu des dera glacèra deth Maupàs, e tot soent

li condaue que mès enlà d'aqueri gèus ja non i auie sonque pregondes henerècles plies de paraderes tà engorjar toti es que gausauen d'aven-turà-se-i. E mès ensús i a espatladers tan nauti que non pòs véder eth hons.

Alavetz Maria le guardaue damb trendesa e li diguie:

—Praubin, tu plan que n'ès de lhòco. Çò que't calerie ei deishà-te de comèdies e pensar en maridà-te... Totun, dilhèu, enquèra ès massa joen, deu èster per'mor d'aquerò qu'as eth cap plen d'ausèths.

E maliciosament, balançauè era sua fina centureta, en tot caminar de cap tath polader tà deishar era taça de cafè.

—Tanplan, aué qu'è entenut condar qu'era tua Dauna, aquera que tant te shautèc er aute dia, vò arribar en cap des Malahites, sai pas ce qué se li a perdut ad aquera hemna per aquitau.

E Marieta baishaue era veu e apropant-se ena sua aureilha li didie:

—I a lòcs qu'agraden as maus esperits, que se i pòsen a víuer tà non èster emmerdadi. Aqueth ei un d'aqueri lòcs. Tu —diguec en ton miaçador— que haries plan ben en non barrejà-te-i.

As dus dies dera sua convèrsa damb Maria pugèc enquiar espitau ; ère un dia clar de primauera. Portaue hornidura tàs picaires e tà Matèu eth guarda. Ath “baio” l'auie plaçat era carga enes corbilhons, e seguie mansament per ample camin, que pujaue de cap ath pòrt. Es montanhes èren encara lusentes de nhèu, e era aigua baishaue tapatjosa pes arrius que prenien sorça enes glacères. Tot flairaue a límpio, a nau, dejós aqueth cèu tan blu. Eth sòn ànim se renauie damb aqueth dia ludent; es penalitats der internat auien demorat plan en darrèr e as sòns uelhs se quilhauen es crestes ahielades, es pics lampants de lums trencades enes veires de nhèu. En tot pujar damb pas pausat peth camin empeirat, sentie eth besonh de caushigar es soms, de saber, de sentir era embriaguesa que des dera nautada da er abisme. Soniaue alavetz damb èster en aquera còrda que desfisaue era penent e que tornaue lenta des dera vessant aragonesa dera sèrra.

Eth “baio” bohaue; era sua joenesa ère passada un tròç enlà, e aqueres darrères pantes tostep se li atrauessauen. Totun ja vedien ahumar era humeneja der espitau, e quauqui badaires enguardauen era còrda que tornaue.

—I ètz òc?... —cridèc, manèra de saludar as badòcs—. Voletz

saber novelàs de Banhères? Que les pòrti fresques tanplan. Que i a corrèu tanben, rostetes, lard, bodin, e dilhèu quauque mòs de doç; eth carnissèr que vos estime plan as der espitau.

Eth prumèr en campar que siguec Matèu, eth mostachut; ère un òme petit e sec, damb un mostacho de guies longues que penjauen des sues gautes tanben barbudes.

Es tirèc lo barret tà darrèr, e saludèc:

—Ep, qu’ès arribat òc. Justaments que’m calie hornidura, qu’aqueri qu’arriben deuen de vier aganits —senhalèc era còrda que s’apropaue—, que hè dus dies qu’arromen de cap ath costat deth Neto, e que deuen d’auer eth vrente uet.

Es dus mossos de Matèu s’apressèren en descargar eth “baio”, e endreçà-le en cubèrt.

Joan prenie un shebròt ena ahumada sala quan eth corròp d’òmes entrèc en refugi damb sarrabastalh de trastes e morralets. Toti eri auien era pèth dera cara ennerida deth solei. Michòt entrèc des darrèrs; s’auie entregut en penjar es guètes ath solei e darrèr sòn entrèc era Dauna. Auie eth nas torrat e a Joan li semblèc tanplan mens misteriosa qu’en Banhères. Portaue uns pantalons amples e un tricòt de lan gròssa d’un color escur. Es sues formes demorauen amagades pera lan que penjaue dus pams peth dessus deth pantalon. Totun, es manerès dera hemna shautauen entre toti aqueri montanhòs rudes e mau rasats. Joan contunhèc a interrogà-se sus quin ahèr podie portar a ua hemna com aquera tad aqueri paratges, donc era sua alura, auie mès lèu er aire d’èster gessuda d’ua cunhèra benestanta, sia de París o de quinsevolha auta grana vila. E en tot cas, mès qu’aquiu, aurie agut d’èster en tot passejar setiada en ua bèra cagira carregada, que la pugèsse ena “montanheta” tà escotar es vriolins o veir es huecs d’artifici.

Era mieja dotzena d’òmes e era hemna se setièren ath torn dera madeisha taula a on Joan contunhaue shorropant eth shebròt.

Michòt le reconeishec de còp e lo saludèc d’ua auta manotada ena esquia. Eth e era hemna se setièren er un deuant der aute. Era deishèc ath sòn costat un pòrtamapes, e en tot qu’ès òmes conversauen animadament, era, silenciosa anèc minjant de tot çò que Matèu deishau sus era taula.

Michòt le guardèc un còp acabada era sètia de sopa e au demanèc:

—Alavetz, qu'ès tu per acitau?

—Ebé qu'atendi lo vòste trabalh. Totun e en aqueth temps, que'm cau minjar e plan per aquerò que'm çò engatjat en sò deth carnissèr... D'on ei qu'arribatz adara? Se non ei tròp demandar.

—Lady Laisser que sage d'arténher eth som deth Neto. Qu'ei tanplan ua hemna ardida. Aguesti dies qu'auem campat quin serie lo passatge. E tot e que de bon camin non n'i a, semble qu'auem trobat un pas que pòt amià-mos enquiath som. Que calerà véder quan i tornaram, adara eth celh qu'ei massa pesant, auem tralhat coma hòus tà auançar non-arren e damb risc d'aué-mos hèt préner per quauque alits.

Era Dauna demanèc ath guidaire ce en quina data poderien auer condicions tà arténher era montanha. Michòt se gratèc eth cogòt, com hège tostemp qu'auie de préner quauqua decision, e responec:

—Que pensi cau deishar passar era Santjoanada, après que podem sajar... —ac diguie sense un gran convenciment, damb pòur a predíder ce quin temps aurien en mes de junh.

Es guardades de toti tres se crotzèren en aqueth moment e un aire de complicitat neishec ath torn dera taula e d'aquera montanha convertida ara ena hita de toti eri. Un rèpte qu'amassaue es sòns destins.

* * *

Es òmes auien decidit complir eth sòn compromís damb Matèu e auien demorat damb eth en espitau tà ajudà-lo enes ahèrs des entretiens que calie hèr ena bastisa en acabar er iuèrn. Lady Laisser tornaue tà Banhères damb Joan. Michòt l'auie confiat era Dauna en tot clucà-le eth uelh sense malícia, forçant aquera revirada deth mostacho de guies desafiantes ara gravetat, que li dauen un aire distinguit.

Devarauen caradi, sense que cap des dus gosèsse trencar era melodia des pinçans e des cardalines que piulauen a tot paumon. Eth “baio” e eth marèn seguien darrèr der òme e era Dauna daurie camin damb pas decidit e segur, sense estrapussades, maugrat es calhauassi dera cauçada. Caminauen acaladi enes sòns pròpis pensaments que semblauen florir entre tota aquera natura sauvatja que començaua a

despuntar. Ara fin era li demandèc:

—Alavetz que volerietz vier damb nosati tà arténher eth Neto?

—Qu’auia soniat tant damb aguestes montanhes qu’ara que les è a pròp non me’n pogui estar de pujà-les —didec Joan a manèra de responsa.

Ac didie damb ua rialha enes pòts, saiant d’amagar era tristor que li provocaue eth rebrembe deth Saint Borwells. Sabetz —contunhèc Joan—, era mia mès grana illusion serie acompanhà-vos... En parlaue damb un aire de suplica, com se d’aquera decision en depenese era sua vida.

—Sai pas —responec era—, cau èster abituats; non penses que vam a hèr ua passejada... Ara fin ei Michòt qui decidís es òmes que vien. Jo sonque hèsqui es tractes damb eth. De tota manèra qu’aimaria plan de portar quauquarrés que parlèsse era mia lengua —didec, en tot hè-li a créisher era esperança.

Banhères se devisauè dejà ath hons dera val e es tres ores de camin s’auien hèt tament curtes que Joan auesse volut contunhar pendent tot eth dia, devarant entre calhaus, e shomant de tant en tant era flaira gastada des seuvamairs.

Entrèren ena vila quan en campanau tocaue meddia e deuant deth Balneari era Dauna se despedic de Joan.

Es campanes retocauen per dusau còp, e en tot Andrée Laisser auançaue pera alea, jos es platanes qu’ombrejauen eth carrèr, sentic ua pòr vielha que la envaïe, com s’es hantaumes deth passat la demorèssen darrèr des gròssi arbes, aqui a on era impunitat dera nautada non la protegie, e a on es rebrembes se tornauen pesanti, tà perseguí-la, per esconut que siguesse eth lòc a on s’amaguèsse.

Es paisatges dauridi d’ampli orisons l’ajudauen a protegí-se d’aqueri tempsi amargui. E es naues tèrres damb paisatges de beresa exotica e natura voluptuosa, damb es que tanti viatges auie soniat escotant secrètament es nòtes melodioses deth piano de Nestor Geraud, èren ara un balsam tara sua anima malauta que cercaue aumplir era uedor amarga d’ua malenconia.

Aqueth òme, a qui era sua memòria, dejà borrosa, tradie tot soent, desbrenbant es sues faccions, dilhèu pera madeisha veëmècia damb qué volie rebrembà-les, auie deishat en sòn esperit ua blesura sagnanta,

com aquera qu'uns ans entà darrer auie aumplit eth pitrau dera sua camisa blanca, en tot eth li retornaue eth sòn darrèr alend, damb ua rialha resignada ena sua palla cara, mòja de ploja gelada.